

פרשת לך לך – ראשון – דף שכח

בַּרְשָׁת

לך לך

עם אונקלוס ורש"י

פרשת לך לך

בראשית פרק-יב

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ
לֵךְ מֵאֶרֶץ־עֵדֶן וּמִמּוֹלְדֹתֶךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה׃
וַאֲמַר יִי לְאַבְרָם אֵיזֵל לֵךְ מֵאֶרֶץ־
וּמִלְּדוֹתֶךָ וּמִבֵּית אָבוֹךָ לְאֶרֶץ־אֲדָמָה׃

אַחֲזַנָּךְ:

לְךָ לְךָ. לְהִנָּאתְךָ וּלְטוֹבַתְךָ, וְשֵׁם אֲעַשֶׂךָ
לְגוֹי גָדוֹל וְכָאֵן אִי אַתָּה זֹכָה לְבָנִים, וְעוֹד
שְׂאוּדִיעַ טַבַּעַךְ בְּעוֹלָם:

ב וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ
וְאֶגְדֹּלְךָ שֵׁמְךָ וְהָיָה בְּרַכָּה:

וְאֶעֱבֹדְנֶךָ לְעַם סָגִי וְאֶבְרַכְנֶךָ וְאֶרְבִּי
שֵׁמְךָ וְתִהְיֶה מְבֹרָךְ:

וְאֲעַשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל. לְפִי שֶׁהַדֶּרֶךְ גּוֹרֵמַת
לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, מִמַּעֲטַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה,

וממעטת את הממון, וממעטת את השם,
לכך הוזקק לשלשה ברכות הללו,
שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל
השם: ואברכך. בממון. ב"ר: והיה
ברכה. הברכות נתונות בידך, עד עכשיו
היו בידי, ברכתי לאדם ונח, ומעכשיו
אתה תברך את אשר תחפוץ. ב"ר. דבר
אחר ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים
אלהי אברהם, ואברכך, זהו שאומרים
אלהי יצחק, ואגדלה שמך, זהו שאומרים
אלהי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן,

תלמוד לומר והיה ברכה, בכ חותמין ולא
בהם: מארצך. והלא כבר יצא משם עם
אביו ובא עד לחרן, אלא כך אמר לו,
התרחק עוד משם וצא מבית אביך: אשר
אראך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה
בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור.
כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת
את יצחק, כיוצא בועל אחד ההרים אשר
אומר אליך, כיוצא בו וקרא עליה את
הקריאה אשר אנכי דובר אליך:

וַאֲבִרְכָה מְבֹרָכִיךָ וּמְקַלְלֶךָ

אָאָר וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחוֹת

הָאָרֶמָה:

וְאַבְרָךְ מִבְרָכְךָ וּמִלִּטְטְךָ אֵילוּט

וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילְךָ כָּל זֶרְעֵי אֶרֶץ:

וְנִבְרָכוּ בְךָ. יֵשׁ אַגְדוֹת רַבּוֹת. וְזֶהוּ פֶשׁוּטוֹ,

אָדָם אֹמֵר לְבָנוֹ תֵּהֵא כְּאַבְרָהָם, וְכֵן כָּל

וְנִבְרָכוּ בְךָ שְׁבַמְקָרָא, וְזֶה מוֹכִיחַ, בְּךָ יִבְרָךְ

יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁיַמְךָ אֱלֹהִים כְּאַפְרַיִם

וּכְמִנְשָׁה:

ד וַיִּלָּךְ אַבְרָם כְּאַשֶׁר דָּבָר

אֱלֹיֹי יְהוָה וַיִּלֶּךְ אֹתוֹ לֹט

וַאֲבָרָם בֶּן חַמִּישׁ שָׁנִים

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בָּצָאתוֹ מִחָרָן׃

וַאֲזַל אֲבָרָם כָּמָא דְּמַלִּיל עֵמָּה יִי וַאֲזַל

עֵמָּה לֹט וַאֲבָרָם בֶּר שִׁבְעִין וַחֲמִישׁ

שָׁנִין בְּמַפְקָה מִחָרָן׃

ה וַיִּפְקַח אֲבָרָם אֶת שְׁרֵי אִשְׁתּוֹ

וַאֲת לֹט בֶּן אֲחִיו וַאֲת כָּל

רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וַאֲת

הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַּחֲרוֹן וַיֵּצְאוּ

לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּבְאוּ

אֶרֶצָה כְּנַעַן:

וַדְּבַר אַבְרָם יָת שְׂרִי אֶתְתָּהּ וַיֵּת לוֹט

בֶּר אַחֲוָהּ וַיֵּת כָּל קַנְיָנָהוֹן דִּי קִנּוּ וַיֵּת

נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוּ לְאוֹרִיתָא בַּחֲרוֹן

וַנִּפְקוּ לְמִיזַל לְאֶרֶעָא דְכְנַעַן וְאֵתוּ

לְאֶרֶעָא דְכְנַעַן:

אשר עשו בחרן. שהכניסן תחת כנפי

השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי
מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב
באילו עשאים. ופשוטו של מקרא, עבדים
ושפחות שקנו להם, כמו עשה את כל
הכבוד הזה, וישראל עושה חיל, לשון
קונה וכוונם:

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד
מְקוֹם שְׁכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה
וַהֲכַנְעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ:

וַעֲבַר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד אֶתֶר שְׁכָם

עַד מִי־שֶׁר מוֹרָה וְכִנְעַנָּה בְּכֵן

בְּאַרְעָא:

ויעבור אברם בארץ. נכנס לתוכה: עד
מקום שכם. להתפלל על בני יעקב
כשיבאו להלחם בשכם: אלון מורה. היא
שכם, הראהו הר גריזים והר עיבל ששם
קבלו ישראל שבועת התורה: והכנעני אז
בארץ. היה הולך וכושב את ארץ ישראל
מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה
כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר

וּמַלְכִי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֹם, לְפִיכָךְ וַיֹּאמֶר אֵל

אֲבָרָם לְזָרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, עֲתִיד

אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבְנֶיךָ שֶׁהֵם מִזְרַעוֹ שֶׁל שָׁם:

וַיִּרְא יְהוָה אֶל אֲבָרָם וַיֹּאמֶר

לְזָרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת

וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה

אֱלֹהֵיוֹ:

וְאֶתְגַּלִּי יִי לְאֲבָרָם וַאֲמַר לְבִנְךָ אֶתֶּן

יְת אֶרְעָא הָדָא וּבְנָא תִּמָּן מִדְּבַחָא

קָדָם יי דַּאתְגְּלִי לֵה:

ויבן שם מזבח. על בשורת הזרע ועל

בשורת ארץ ישראל:

ח וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַחֲרָה מִקְדָּם

לְבֵית אֵל וַיֵּט אֶהֱלָה בֵּית אֵל

מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבֶן שָׁם

מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְשֵׁם

יְהוָה:

וַאֲסַתֶּלֶק מִתָּמָן לְטוֹרָא מִמִּדְנָח לְבֵית

אֵל וּפָרֶס מִשְׁכָּנָה בֵּית אֵל מִמַּעֲרָבָא

וְעִי מִמַּדִּינָחָא וּבְנָא תַּמָּן מִדְּבַחָא קָדָם

יִי וְצִלִּי בְּשִׁמָּא דִּיִּי:

ויעתק משם. אהלו: מקדם לבית אל.

במזרחה של בית אל, נמצאת בית אל

במערבו הוא שנאמר בית אל מים: אהלה.

אהלה כתיב, בתחלה נטע את אהל אשתו,

ואחר כך את שלו. ב"ר: ויבן שם מזבח.

נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עון

עכן, והתפלל שם עליהם:

ט וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ

הַנֶּגְבָּה:

וַנֵּטֶל אֲבָרָם אֶזְלָ וְנֵטֶל לְדְרוֹמָא:

הלוך ונסוע. לפרקים יושב כאן חדש או

יותר ונוסע משם, ונוטה אהלו במקום

אחר, וכל מסעיו הנגבה, ללכת לדרומה

של ארץ ישראל, והיא לצד ירושלים

שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה

של ארץ ישראל הר המזריה שהיא נחלתו

ב"ר:

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבֹרָם

מִמִּצְרַיִם לָגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד

הָרָעַב בְּאֶרֶץ:

וַהֲוָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא וַנַּחַת אֲבֹרָם

לְמִצְרַיִם לְאַתּוֹתְבָא תַּמָּן אֲרִי תַקִּיף

כַּפְנָא בְּאַרְעָא:

רעב בארץ. באותה הארץ לבדה, לנסותו

אם ירהר אחר דבריו של הקב"ה, שאמר

לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו

לצאת ממנה:

יֵא וַיְהִי כִּבְאֶשֶׁר הִקְרִיב לְבוֹא

מִצָּרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרִי

אַשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יִדְעָתִי כִּי

אַשָּׁה יִפֹּת מִרְאָה אֶתֶּ:

וַהֲוֶה כִּד קְרִיב לְמִיעַל לְמִצְרַיִם וַאֲמַר

לְשְׂרִי אֶתְתֶּה הָא כֶּעַן יִדְעִית אֲרִי

אֶתְתָּא שְׂפִירַת חִיזוֹ אֶתֶּ:

הִנֵּה נָא יִדְעָתִי. מִדְּרַשׁ אַגְדָּה, עַד עַכְשִׁיו

לֹא הֵכִיר בָּהּ, מִתּוֹךְ צְנִיעוֹת שְׂבַשְׁנִיהֶם,

ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה. דבר
אחר, מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך
אדם מתבזה, וזאת עמדה ביופיה. ופשוטו
של מקרא, הנה נא הגיע השעה שיש
לדאג על יפיד, ידעתי זה ימים רבים כי
יפת מראה את, ועכשיו אנו באים בין
אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של
בושים, ולא הורגלו באשה יפה. ודומה לו,
הנה נא אדני סורו נא:

יְבַרְכֶּהָ כִּי יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמַּצֻּרִים
וְאָמְרוּ אֲשֶׁתוֹ זֹאת וְהָרְגוּ

אֶתִּי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ:

וַיְהִי כֹד (נ"י ארי) יַחְזֹן יְתִיךָ מִצָּרֵאִי

וַיִּמְרוֹן אֶתְּתָה דָּא וַיִּקְטְלוֹן יְתִי וַיְתִיךָ

יִקְיָמוֹן:

יג אֶמְרִי נָא אֶחָתִי אַתְּ לְמַעַן

יִיטֵב לִי בַּעֲבוּרְךָ וְחִיתָה

נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ:

אֶמְרִי כֵּעֵן אֶחָתִי אַתְּ בְּדִיל דִּיִּיטֵב לִי

בְּדִילְךָ וְתַתְּקִים נַפְשִׁי בַּפֶּתַח מִיכִי:

פרשת לך לך – שני – דף שמו

למען ייטב לי בעבודך. יתנו לי מתנות:

יד. שני ויהי כבוא אברם

מצרימה ויראו המצרים את

האשה כי יפה הוא מאד:

והוה כד על אברם למצרים וחזו

מצראי ית אתתא ארי שפירא היא

לחדא:

ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר

כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין
אותה בתיבה, ועל ידי שתבעו את המכס,
פתחו וראו אותה:

טו וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פַרְעֹה
וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה וְתַקַּח
הָאִשָּׁה בֵּית פַּרְעֹה:

וַחֲזֹו יָתָה רַבְרָבִי פַרְעֹה וְשַׁבְּחוּ יָתָה
לְפַרְעֹה וְאֶדְבַּרְת אֶתְתָּא לְבֵית פַּרְעֹה:
וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה. הַלְלוּהָ בִּינֵיהֶם,
לוֹמַר הַגּוֹנָה זֹו לַמֶּלֶךְ:

טז וְלֹא־בָרָם הִיטִיב בַּעֲבוּרָהּ

וַיְהִי לוֹ צָאן וּבָקָר וַחֲמֹרִים

וְעֲבָדִים וְשֹׁפְחֹת וְאֶת־נָת

וְגַמְלִים:

וְלֹא־בָרָם אוֹטִיב בְּדִילָהּ וְהוּא לָהּ עָאן

וְתוֹרִין וַחֲמֹרִין וְעֲבָדִין וְאִמָּהֶן וְאֶת־בָּנֶיהֶן

וְגַמְלִין:

ולאברם היטיב. פרעה בעבורה:

יז וַיִּנְגַּע יְהוָה אֶת־פַּרְעֹה בְּנִגְעִים

גְּדֹלִים וְאֵת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר

שְׂרֵי אִשָּׁת אַבְרָם:

וְאֵתִי יְיָ עַל פְּרִעָה מִכְתָּשִׁין רַב־בֵּין

וְעַל אִנֶּשׁ בֵּיתָהּ עַל עֵיסֶק שְׂרֵי אֶתֶת

אַבְרָם:

וַיִּנָּגַע ה' וְגו'. בַּמִּכָּת רֵאתָן לָקָה,

שֶׁהַתְּשֻׁמִּישׁ קָשָׁה לּוֹ: וְאֵת בֵּיתוֹ. כְּתִרְגוּמוֹ

וְעַל אִנֶּשׁ בֵּיתִיהָ: עַל דְּבַר שְׂרֵי. עַל פִּי

דְּבוּרָה, אֹמֶרֶת לְמִלְאךְ הָךְ, וְהוּא מִכָּה:

יְהוָה וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר

מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא

הַגִּדְתָּ לִּי כִּי אֲשֶׁתְּךָ הוּא:

וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַאֲמַר מַה דָּא

עֲבַדְתָּ לִּי לָמָּה לֹא חֲוִיתָא לִּי אֲרִי

אֶתְתָּךְ הִיא:

יט לָמָּה אֲמַרְתָּ אֶחְתִּי הוּא

וְאֶקַּח אֶתָּה לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה

הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ בְּיָדִי וְלִדִּי:

לִמָּא אֲמַרְתָּ אַחֲתִי הִיא וְדַבַּרְתָּ יְתֵהּ

לִי לְאֵתוֹ וּכְעַן הִיא אֶתְתָּךְ דְּבַר וְאִיזֵל:

קח ולך. לא כאבימלך שאמר לו הנה

ארצי לפניך, אלא אמר לו לך ואל תעמוד,

שהמצרים שטופי זמה הם, שנאמר וזרמת

סוסים זרמתם:

ב וַיֵּצֵא עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים

וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת

כָּל אֲשֶׁר לוֹ:

וּפִקִּיד עֲלוֹהֵי פַרְעֹה גּוֹבְרִין וְאֱלֹוִיָּאוֹ

פרשת לך לך - שני - דף שנב

יִתֶּה וַיִּת אֶתֶּתָהּ וַיִּת כָּל דִּילָהּ:

וַיִּצֹו עָלָיו. עַל אֹדוֹתָיו, לְשַׁלְּחוֹ וּלְשַׁמְרוֹ:

וַיִּשְׁלַחוּ. כְּתִרְגוּמוֹ וְאֵלּוּיָאוֹ:

בראשית פרק-יג

א וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא

וְאַשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט

עַמּוֹ הֵנֶגְבָּהּ:

וּסְלִיק אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאַתֶּתָהּ

וְכָל דִּילָהּ וְלוֹט עִמָּה לְדְרוֹמָא:

ויעל אברם וגו' הנגבה. לבא לדרומה של
ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה הלוך
ונסוע הנגבה, להר המזריה, ומכל מקום
כשהוא הולך ממצרים לארץ כנען,
מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים
בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמוכיח
במסעות ובגבולי הארץ:

ב וַאֲבָרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנָה
בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:

וַאֲבָרָם תִּקְיָה לַחֲדָא בְּבַעֲרָא בְּכֶסֶף

וּבְדֶהְבֵּא:

כבד מאד. טעון משאות:

וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית

אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם

אֶחָלָה בַּת־חֶלְהָ בֵּין בֵּית אֵל

וּבֵין הָעֵי:

וְאֵזַל לְמִטְלָנוֹהִי מִדְּרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל

עַד אֶתְרָא דִּי פָּרַס תַּמָּן מִשְׁכְּנָה

בְּקֶדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי:

וילך למסעיו. כשחזר ממצרים לארץ

כנען, היה הולך ולן באכסניות שלך בהם

בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ שלא

ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר,

בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מצרים

בדרומה של ארץ כנען:

דֹּאֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה

שָׁם בְּרֹאשׁוֹנָה וַיִּקְרָא שָׁם

אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה:

לְאַתֵּר מִדְבָּחָא דִּי עֶבֶד תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא

פרשת לך לך – שלישי – דף שנו

וְצִלִּי תִמְן אֲבָרֵם בְּשֵׁמָא דִּיִּי:

אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם.

ואשר קרא שם אברם בשם ה'. וגם יש

לומר ויקרא שם עכשיו בשם ה':

ה שְׁלִיטָה וְגַם לְלוּט

הַחֲלֹף אֶת אֲבָרֵם הִיָּה צֶאֱן

וּבָקָר וְאַהֲלִים:

וְאַף לְלוּט דְּאָזִיל עִם אֲבָרֵם הִוָּה עֶאֱן

וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנִין:

ההלך את אברם. מי גרם שהיה לו זאת,

הליכתו עם אברם:

וְלֹא נִשָּׂא אֶתְּם הָאָרֶץ לְשִׁבַּת

יַחְדָּו כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רַב וְלֹא

יָכְלוּ לְשִׁבַּת יַחְדָּו:

וְלֹא סוֹבְרַת יְתֵהוּן אֶרְעָא לְמִיתַב

פַּחְדָּא אַרִי הָוָה קְנִינָהוּן סְגִי וְלֹא

יָכִילוּ לְמִיתַב פַּחְדָּא:

וְלֹא נָשָׂא אוֹתָם. לֹא הִיתָה יְכוּלָה
לְהַסְפִּיק מִרְעָה לְמִקְנֵיהֶם, וּלְשׁוֹן קֶצֶר
הוּא, וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף עֲלֵיו, כִּמּוֹ וְלֹא נָשָׂא
אוֹתָם מִרְעָה הָאָרֶץ, לְפִיכָךְ כָּתַב וְלֹא נָשָׂא
בְלִשׁוֹן זָכָר:

וַיְהִי רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה
אֲבָרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה לֹט
וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אֲזַי יֵשֵׁב
בְּאֶרֶץ:

וְהָיוּ מִצֹּתָא בֵּין רָעִי בְּעִירָה דְּאֲבָרָם

וּבֵין רָעִי בְּעִירָה דְּלוֹט וּכְנַעֲנָא

וּפְרִזָּא בְּכֵן יְתִיב בְּאַרְעָא:

וַיְהִי רִיב. לְפִי שֶׁהָיוּ רוּעִיו שֶׁל לֹט

רַשְׁעִים, וּמַרְעִים בַּהֲמָתָם בַּשָּׂדוֹת אַחֲרֵיהֶם,

וְרוּעֵי אַבְרָם מִזִּכְיָחִים אוֹתָם עַל הַגִּזְלָה, וְהֵם

אוֹמְרִים נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאַבְרָם וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ,

וְלֹט יוֹרֵשׁוֹ, וְאֵין זֶה גִּזְלָה, וְהַכְּתוּב אוֹמֵר

וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אֵז יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ, וְלֹא זָכָה

בָּה אַבְרָם עַד־יֵין:

חַוִּינְאָמֵר אַבְרָם אֵל לֹט אֵל נָא

תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינָךְ וּבֵין

רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי אֲנָשִׁים

אֲחִים אֲנַחֲנוּ:

וְאָמַר אַבְרָם לְלוֹט לֹא כָעַן תְּהִי

מִצֹּתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רְעוּתִי וּבֵין

רְעוּתְךָ אֲרִי גּוֹבְרִין אֲחִין אֲנַחְנָא:

אֲנָשִׁים אֲחִים. קְרוּבִים. וּמִדְרֵשׁ אַגְדָּה

דּוּמִין בַּקִּלְסָתָר פָּנִים:

ט הֲלֹא כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפָּרָד

נָא מַעְלִי אִם הִשְׁמָאל וְאִמְנָה

וְאִם הַיָּמִין וְאִשְׁמַאֲלָהּ:

הֲלֹא כָּל אֶרֶץ קְדֵמָךְ אֶתְפָּרֵשׁ כֶּעַן

מִלּוֹתֵי אִם אֶת לְצַפּוֹנָא וְאִנָּא לְדַרּוֹמָא

וְאִם אֶת לְדַרּוֹמָא וְאִנָּא לְצַפּוֹנָא:

אִם הִשְׁמָאל וְאִמְנָה. בְּכָל אֲשֶׁר תֵּשֵׁב לֹא

אֶתְרַחֵק מִמֶּךָ, וְאֶעֱמֹד לְךָ לְמִגֵּן וּלְעֹזֶר,

וְסוּף דְּבַר הוֹצֵרְךָ לִי, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁמַע אֲבִרָם

כִּי נִשְׁבָּה אֲחִיו וְגו': אִמְנָה. אִימִין אֶת

עֲצָמַי, כִּמוֹ וְאִשְׁמַאֲלָהּ אִשְׁמַאֲלָהּ אֶת

עצמי. ואם תאמר היה לו לינקד

ואיימינה, כך מצינו במקום אחר אם יש

להמין, ואין נקוד להיימין:

וַיֵּשֶׁא לֹט אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא

אֶת כָּל כֶּכֶר הַיָּרְדֵּן כִּי כָלָה

מִשְׁקָהּ לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה אֶת

סֶדֶם וְאֶת עֲמֹרָה כְּגֹן יְהוָה

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַכָּה צֹעַר:

וַיִּזְקַף לֹט יָת עֵינָוְהִי וַחֲזָא יָת כָּל

מִי־שׁוֹר יִרְדְּנָא אֲרִי כֹלָה בֵּית שְׁקִיא
קָדָם חֲבָלוֹת יִי יֵת סְדוּם וִית עֲמָרָא
כְּגִנְתָּא דִּי כְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מְטִי
לְצוּעָר:

כי בלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני
שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה
אותו מישור: כגן ה'. לאילנות: בארץ
מצרים. לזרעים: באכה צער. עד צוער.
ומדרש אגדה דורשו לגנאי, על שהיו
שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם.

במסכת הוריות:

יֵאָוִיבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כֹּכַר

הַיָּרֵדוֹ וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְדּוּ

אִישׁ מֵעַל אָחִיו:

וּבְחַר לִיהָ לוֹט יֵת כָּל מִישֹׁר יִרְדְּנָא

וַנִּטַּל לוֹט מִלְּקַדְמִין וְאֶת־פָּרְשׁוֹ גִּבֹּר

מִלּוֹת אָחוּהִי:

כֹּכַר. מִישׁוֹר כְּתֻרְגֻמוֹ: מִקֶּדֶם. נִסַּע מֵאֲצֶל

אֲבָרָם, וְהֵלֵךְ לוֹ לְמַעְרְבוֹ שֶׁל אֲבָרָם, נִמְצָא

נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה הסייע
עצמו מקדמונו של עולם, אמר, אי אפשר
לא באברם ולא באלהיו:

יב אֲבָרָם יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
וְלוֹט יֹשֵׁב בְּעָרֵי הַכֶּכֶר וַיֵּאָהֱל
עַד סְדוֹם:

אֲבָרָם יְתִיב בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן וְלוֹט יְתִיב
בְּקָרוֹי מִיִּשְׂרָא וּפְרָם עַד סְדוֹם:

ויאהל. נטע אהלים לרועיו ולמקנהו עד
סדום:

יג וְאַנְשֵׁי סֶדֶם רָעִים וְחַטָּאִים

לִיהוָה מְאֹד:

וְאַנְשֵׁי דְסֶדֶם בִּישֵׁן בְּמִמּוֹנֵהוּן וְחִיבִין

בְּגוֹיֵתָהוּן קָדָם יי לַחֲדָא:

וְאַנְשֵׁי סֶדֶם רָעִים. וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא

נִמְנַע לוֹט מִלְּשֹׁכוֹן עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוֹ

מִכֵּאֵן שֵׁם רַשָּׁעִים יִרְקַב: רָעִים. בְּגוֹפָם:

וְחַטָּאִים. בְּמִמּוֹנָם לֵה' מְאֹד. יוֹדְעִים

רַבּוֹנָם וּמִתְכוּזָּנִים לְמַרּוֹד בּוֹ:

יד וַיַּהֲרֹחַ אֱמֶר אֵל אַבְרָם אַחֲרֵי

הַפָּרֶד לֹט מַעֲמוֹ שָׂא נָא

עֵינֶיךָ וְרֵאָה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

אַתָּה שָׂם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה

וַיִּמָּה:

וַיִּי אֶמַר לְאַבְרָם בֶּתֶר דְּאַתְפָּרֵשׁ לֹט

מַעֲמָה זְקוּף כְּעֵן עֵינְךָ וַחֲזִי מִן אֲתָרָא

דְּאַתְּ תַּמֵּן לְצַפּוֹנָא וּלְדָרוֹמָא

וּלְמַדִּינָחָא וּלְמַעֲרָבָא:

אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו,

היה הדבור פורש ממנו ^(ת) :

טו כי את כל הארץ אשר

אתה ראה לך אתננה ולזרעך

עד עולם:

יט ית כל ארעא די את חזי לך

אתננה ולבניך עד עולם:

טז ושמתי את זרעך בעפר

הארץ אשר אם יוכל איש

למנות את עפר הארץ גם

זֶרַעַךְ יִמְנָה:

וְאֲשׁוּי יֵת בְּנִיךְ סְגִי־אֵין כְּעֶפְרָא

דְּאַרְעָא כְּמָא דִּי לֹא אֶפְשָׁר לְגַבֵּר

לְמִמְנֵי יֵת עֶפְרָא דְאַרְעָא אֶף בְּנִיךְ לֹא

יִתְמָנוּן:

אֲשֶׁר אִם יֹכֵל אִישׁ. כִּשְׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר

לְעַפֵּר לְהִמְנוּת, כִּךְ זֶרַעַךְ לֹא יִמְנָה:

יִזְקוּם הַתְּהִלָּה בְּאַרְיִן לְאַרְכָּה

וְלִרְחֻבָּהּ כִּי לָךְ אֶתְנַנָּה:

קוֹם הֵלֵךְ בְּאַרְעָא לְאַרְכָּה וּלְפִתְיָה

אַרִי לָךְ אֶתְנִינָה:

יח וַיֵּאָהֶל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב

בְּאֵלֵנִי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן

וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:

וּפָרַס אַבְרָם וְאַתָּא וַיֵּתֵב בְּמִישְׁרֵי

מִמְרָא דִּי בְּחֶבְרוֹן וּבָנָא תָמָן מִדְּבָחָא

קָדָם יִי:

מִמְרָא. שֵׁם אָדָם:

א רביעי ויהי בימי

אמרפל מלך שנער אריוך

מלך אלסר כדרלעמר מלך

עילם ותדעל מלך גוים:

והוה ביומי אמרפל מלכא דבבל

אריוך מלכא דאלסר כדרלעומר

מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי:

אמרפל. הוא נמרוד, שאמר לאברהם פול
לתוך כבשן האש: מלך גוים. מקום יש
ששמו גוים. על שם שנתקבצו שמה
מכמה אומות ומקומות, והמליכו איש
עליהם, ושמו תדעל.

ב עשו מלחמה את ברע מלך
סדם ואת ברשע מלך עמרה
שנאב מלך אדמה ושמאבר
מלך (צביים) צבויים ומלך
בלע היא צער:

סְדָרוֹ (נ"א עֲבָדוֹ) קָרְבָּא עִם בְּרַע

מִלְכָּא דְסָדוּם וְעִם בְּרִשְׁעֵי מִלְכָּא

דְּעַמָּרָה שְׁנֵאָב מִלְכָּא דְאַדְמָה

וְשִׁמְאֵבֶר מִלְכָּא דְצַבּוּיִם וּמִלְכָּא דְבַלְעַ

הִיא צוּעֵר:

ברע. רע לשמים ורע לבריות: ברשע.

שנתעלה ברשע: שנאב. שונא אביו

שבשמים: שמאבר. שם אבר לעוף

ולקפוץ, ולמרוד בהקב"ה: בלע. שם

העיר:

ג כָּל אֱלֹהֵי חֲבֵרֹו אֵל עַמֶּמְךָ

הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלֶח:

כָּל אֵלִין אֶתְכַנְּשׁוּ לְמִישֹׁר חֶקְלִיא הוּא

אַתֶּר יִמָּא דְּמֶלְחָא:

עמק השדים. כך שמו, על שם שהיו בו

שדות הרבה. ומדרש אגדה יש הרבה:

הוא ים המלח. לאחר זמן נמשך הים

לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה

אומר, שנתבקעו הצורים סביבותיו

ונמשכו יאורים לתוכו:

ד שְׁתֵּימ עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ אֶת

כְּדָרְלֻעֹמָר וְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה

מֵרְדּוֹ:

תִּרְתִּי עֶשְׂרִי שָׁנִין פְּלָחוּ יֵת כְּדָרְלֻעֹמָר

וְתִלַּת עֶשְׂרִי שָׁנִין מֵרְדּוֹ:

שְׁתֵּימ עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ. חֲמֵשָׁה מַלְכִים

הִלְלוּ אֶת כְּדָרְלֻעֹמָר:

ה וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא

כְּדָרְלֻעֹמָר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר

אֶתֹּוּ וַיִּכּוּ אֶת רִפְאִים

בְּעֶשְׂתֵּרֶת קִרְנִים וְאֵת הַזּוּזִים

בָּהֶם וְאֵת הָאֵימִים בְּשׁוּה

קִרִּיתִים:

וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרִי שָׁנִין אֶתֹּא כְּדָרְלַעֲמֹר

וּמִלְכִּיא דַּעֲמָה וּמַחֹו יֵת גְּבַרִּיא דִּי

בְּעֶשְׂתֵּרֹת קִרְנִים וִית תְּקִיפִיא

דְּבַהֲמַתֹּא וִית אֲמַתִּנִּי דְּבְשׁוּה קִרִּיתִים:

וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֶה שָׁנָה לְמַרְדּוֹן: בֹּא

בדרלעזמר. לפי שהוא היה בעל

המעשה, נכנס בעובי הקורה: והמלכים

וגו'. אלו שלשה מלכים: הזוזים. הם

זמזומים:

וְיָאֵת הַחֲרִי בַּחֲרָם שְׁעִיר עֵד

אֵיל פֶּאֶרֶן אֲשֶׁר עַל הַמִּדְבָּר:

וְיֵת חֹרָאֵי דִּי בְּטוֹרְהוֹן דְּשְׁעִיר עֵד

מִיֶּשֶׁר פֶּאֶרֶן דְּסַמִּיךְ עַל מִדְבָּרָא:

בהדרם. בהר שלהם: איל פארן. כתרגומו

מישר. ואומר אני, שאין איל לשון

מישור, אלא מישור של פארן איל שמו,
ושל ממרא אלזני שמו, ושל ירדן ככר
שמו, ושל שטים אבל שמו, אבל השטים,
וכן בעל גד בעל שמו, וכולן מתורגמין
מישר, וכל אחד שמו עליו: על המדבר.
אצל המדבר, כמו ועליו מטה מנשה:

וַיָּשִׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט
הוּא קִדְשׁ וַיִּכּוּ אֶת כָּל שְׂדֵה
הָעַמִּלָּקִי וְגַם אֶת הָאֲמֹרִי
הַיֹּשֵׁב בְּחֻצְצֹן תְּמָר:

וְתָבוּ וְאַתּוּ לְמִישֹׁר פְּלוּג דִּינָא הִיא

רָקָם וּמָחוּ יֵת כָּל חֲקֵל עֲמֻלָּאָה וְאַף

יֵת אֲמוֹרָאָה דִּיתִיב בְּעֵין גְּדִי:

עֵין מִשְׁפֹּט הוּא קֹדֶשׁ. עַל שֵׁם הַעֲתִיד,

שַׁעֲתִידִין מִשָּׁה וְאַהֲרֹן לְהַשְׁפֹּט שֵׁם עַל

עַסְקֵי אוֹתוֹ הָעֵין, וְהֵם מִי מוֹרִיבָה.

וְאוֹנֵקְלוֹם תִּרְגְּמוּ כַפְשׁוֹטוֹ, מִקּוֹם שֶׁהָיוּ בְּנֵי

הַמִּדְיָנָה מִתְּקַבְּצִים שֵׁם לְכָל מִשְׁפָּט: שְׂדֵה

הָעֲמֻלָּקִי. עַדִּיין לֹא נוֹלַד עֲמֻלָּק, וְנִקְרָא

עַל שֵׁם הַעֲתִיד: בַּחֲצֹצֶן תִּמָּר. הוּא עֵין

גדי, מקרא מלא ביהושפט:

ח וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה

וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ (צבויים)

צַבּוּיִם וּמֶלֶךְ בִּלְעַ הוּא צֶעַר

וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מֶלְחָמָה בְּעֵמֶק

הַשָּׂדִיִּם:

וַנִּפֹּק מִלָּכָא דְסֹדוֹם וּמִלָּכָא דְעֲמֹרָה

וּמִלָּכָא דְאֲדָמָה וּמִלָּכָא דְצַבּוּיִם וּמִלָּכָא

דְּבִלְעַ הִיא צֶעַר וְסִדְרוּ עֲמָהוֹן קְרָבָא

בְּמִי־שׁוֹר חֲקֹלִיא:

ט אֵת כְּדַרְלַעֲמָר מֶלֶךְ עֵילָם

וְתִדְעַל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאַמְרַפֵּל

מֶלֶךְ שְׁנַעַר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ

אַלְסָר אַרְבַּעַה מַלְכִּים אֵת

הַחֲמִשָּׁה:

עם כְּדַרְלַעֲמָר מַלְכָּא דְעֵילָם וְתִדְעַל

מַלְכָּא דְעַמְמִין וְאַמְרַפֵּל מַלְכָּא דְבָבֵל

וְאַרְיוֹךְ מַלְכָּא דְאַלְסָר אַרְבַּעַה מַלְכִּין

לְקַבִּיל חֲמִשָּׁה:

ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן נצחו
המועטים, להודיעך שגבורים היו, ואף על
פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם:

וַעֲמַק הַשָּׂדִים בָּאֲרֹת בָּאֲרֹת
חֶמֶר וַיִּנָּסוּ מֶלֶךְ סֶדֶם וַעֲמֹרָה
וַיִּפְּלוּ שָׁמָּה וַחֲנָשָׁאֲרִים הָרָה
נָסוּ:

ומישר חקליא בירין בירין מסקן

חִימָרָא וְעֶרְקוּ מִלְכָּא דְסָדוּם וְעַמּוּרָה

וְנִפְּלוּ תַּמָּן וַדְאִישָׁתָאֲרוּ לְטוּרָא עֶרְקוּ:

בארת בארת חמר. בארות הרבה היו שם,

שנוטלים משם אדמה לטיט של בנין.

ומדרש אגדה, שהיה הטיט מוגבל בהם,

ונעשה גם למלך סדום שיצא משם, לפי

שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינין

שניצול אברהם מאור כשדים מכבשן

האש, וכיון שיצא זה מן החמר האמינו

באברהם למפרע: הרה נסו. להר נסו, הרה

כמו להר, כל תיבה שצריכה למ"ד

בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש
חילוק בין הרה להרה שה"א שבסוף
התיבה עומדת במקום למ"ד שבראשה,
אבל אינה עומדת במקום למ"ד, ונקודה
פתח תחתיה, והרי הרה כמו להר, או כמו
אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל
אחד נס באשר מצא הר תחלה. וכשהוא
נותן ה"א בראשה לכתוב הרה או
המדברה, פתרונו כמו אל הר או כמו
להר, ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש
בפרשה:

יא וַיִּקְחוּ אֶת כָּל רֶכֶשׁ סָדֶם

וַעֲמֹרָה וְאֶת כָּל אֲכָלָם וַיִּלְכוּ׃

ושבו ית כל קנינא דסדום ועמורה

וית כל מיכלהון ואזלו׃

יב וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רֶכֶשׁוֹ

בֶּן אֲחִי אַבְרָם וַיִּלְכוּ וְהוּא

יָשַׁב בְּסָדֶם׃

ושבו ית לוט וית קנינה בר אחוהי

דאברם ואזלו והוא יתיב בסדום׃

וְהוּא יוֹשֵׁב בַּסְדּוּם. מִי גֵרָם לֹא זֹאת,

יִשְׁיִבְתּוּ בַּסְדּוּם:

יִגְוִיבֹא הַפְּלִיט וַיִּגְדֹּל לְאַבְרָם

הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֶלְנִי

מִמֶּרָא הָאֲמֹרִי אֲחִי אֶשְׁכַּל

וְאֲחִי עֵנָר וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית

אַבְרָם:

וְאַתָּה מְשִׁיזְבָּא וְחִי לְאַבְרָם עֲבָרָא

וְהוּא שָׂרִי בְּמִשְׁרֵי מִמֶּרָא אֲמֹרָא

אַחֲוֵהִי דְאֶשְׁכּוֹל וְאַחֲוֵהִי דְעֵנָר וְאִינוֹן

אֲנָשִׁי קַיָּמָה דְאַבְרָם:

ויבא הפליט. לפי פשוטו זה עוג שפלט

מן המלחמה, והוא שכתוב כי רק עוג

נשאר מיתר הרפאים, וזהו נשאר, שלא

הרגוהו אמרפל וחביריו כשהכו הרפאים

בעשתרות קרנים. תנחומא. ומדרש

בראשית רבה, זה עוג שפלט מדור

המבול, וזהו מיתר הרפאים, שנאמר

הנפילים היו בארץ וגו', ומתכוין שיהרג

אברם וישא את שרה: העברי. שבא מעבר

הנהר: בעלי ברית אברם. שכרתו עמו

ברית:

יד וישמע אברם כי נשבה

אחיו וירק את חניכיו ולידי

ביתו שמנה עשר ושלש

מאות וירדה עד דן:

וישמע אברם ארי אשתבי אחוהי וזריז

ית עולמוהי לידי ביתה תלת מאה

ותמני עסר וירדה עד דן:

**וירק. כתרגומו וזריז, וכן זהריקותי
אחריכם חרב, אזדיין בחרבי עליכם, וכן
אריק חרבי, וכן זהרק חנית וסגור: חניכיו.
חנכו כתיב, זה אליעזר שחנכו למצות,
והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי
לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן
חנוך לנער, חנוכת המזבח, חנוכת הבית,
ובלע"ז קורין לו אינצניי"ר וברש"י כ"י
אישטרייני"ר: שמונה עשר וגו'. רבותינו
אמרו אליעזר לבדו היה, והוא מנין
גימטריא של שמו: עד דן. שם תשש כחו,**

שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל:

טו וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לִילָה הוּא

וַעֲבָדֵיו וַיִּכֶּם וַיַּרְדֵּם עַד

חֹבֶה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק:

וְאֶת־פֶּלֶג עֲלֵיהֶן לִילָא הוּא וַעֲבָדוֹהִי

וּמַחֲנוֹן וַרְדִּפָּנוֹן עַד חֹבֶה דִּי מִצְפּוֹנָא

לְדַמְשֶׁק:

ויחלק עליהם. לפי פשוטו סרס המקרא,

ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה, בדרך

הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים

כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה.

כלומר אחר שחשכה לא נמנע מלרדפם.

ומדרש אגדה, שנחלק הלילה, ובחצות

הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר

ובא לו לחצות לילה של מצרים: עד

חובה. אין מקום ששמו חובה, ודן קורא

חובה, על שם עבודת אלילים שעתידה

להיות שם:

מִזֵּי וַיָּשָׁב אֶת כָּל הָרָכָשׁ וְגַם

אֶת לֹט אָחִיו וְרַכְשׁוֹ הַנָּשִׁיב

וְגַם אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הָעַם:

וְאֶתִּיב יְתָ כָּל קַנְיָנָא וְאַף יְתָ לֹט בַּר

אֲחוּהִי וְקַנְיָנָה אֶתִּיב וְאַף יְתָ נְשִׂיא וְיֵת

עַמָּא:

יִז וַיֵּצֵא מֶלֶךְ מִדָּם לְקַרְאֲתוֹ

אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת

בְּדָרְלִעָמָר וְאֶת הַמְּלָכִים אֲשֶׁר

אֲתוֹ אֶל עַמָּק שׂוּחַ הוּא עַמָּק

הַמֶּלֶךְ:

וְנִפְקַ מֶלֶכָּא דְסָדוּם לְקַדְמוּתָהּ בְּתַר
דְּתַב מֶלֶמְחִי יַת כְּדַרְלְעוּמָר וַיַּת
מֶלְכֵיאָ דִּי עֵמָה לְמִישַׁר מִפְּנָא הוּא
אַתַּר בֵּית רֵיסָא דְּמֶלֶכָּא:

עמק שוה. כך שמו, ותרגומו למישר
מפנא, פנוי מאילנות ומכל מבשול: עמק
המלך. בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד,
שהוא שלשים קנים, שהיה מיוחד למלך
לצחק שם. ומדרש אגדה, עמק שהושו

פרשת לך לך – רביעי – דף שצד

שם כל האומות, והמליכו את אברהם
עליהם לנשיא אלהים ולקצין:

יח ומלכי צדק מלך שלם
הוציא לחם ויין והוא כהן
לאל עליון:

ומלכי צדק מלכא דירושלם אפיק
לחם וחתר והוא משמש קדם אל
עלֹאֵה:

ומלכי צדק. מדרש אגדה הוא שם בן נח:

לַחֶם וַיֵּיךְ. בַּךְ עוֹשִׂים לִיגִיעִי מִלַּחֲמָה,
וְהִרְאָה לוֹ שְׂאִין בִּלְבוֹ עֲלִיו עַל שְׁהֲרַג אֶת
בְּנָיו. וּמִדְּרֹשׁ אֲגָדָה, רִמְזָה לוֹ עַל הַמִּנְחֹת
וְעַל הַנִּסְכִּים שִׁיקְרִיבוּ שֵׁם בְּנָיו:

יֵט וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ
אֲבָרָם לְאֵל עֲלִיזָן קִנְיָה שְׁמַיִם
וְאֶרֶץ:

וַיְבָרְכֵהָ וַיֹּאמֶר בָּרִיךְ אֲבָרָם לְאֵל עֲלֵאָה
דְּקִנְיָנָה שְׁמַיָא וְאֶרְעָא:

קִנְיָה שְׁמַיִם וְאֶרֶץ. כִּמוֹ עוֹשֶׂה שְׁמַיִם

פרשת לך לך - רביעי - דף שצו

וארץ, על ידי עשייתן קנאן להיות שלו:

ב וּבָרַךְ אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר מִגֵּן

צָרֵינוּ בִּידֵךְ וַיִּתֵּן לָנוּ מַעֲשֵׂה

מִכָּל:

וּבָרַךְ אֱלֹהֵינוּ עֲלֵאָה דְמִסַּר סְנַאֲנוּ בִידֵךְ

וַיִּהְיֶה לֵיהֶם חֵד מִן עֲשָׂרָה מִכָּלֵא:

אֲשֶׁר מִגֵּן. אֲשֶׁר הַסְגִיר, וְכֵן אִמְגַּנֵּךְ

יִשְׂרָאֵל: וַיִּתֵּן לָנוּ. אֲבָרָם: מַעֲשֵׂה מִכָּל.

אֲשֶׁר לָנוּ, לְפִי שְׁהִיָּה בַהֵן:

חמישי

כא ויאמר

מֶלֶךְ סֹדֶם אֶל אַבְרָם תֵּן לִי

הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח לָךְ׃

וַאֲמַר מֶלֶכָּא דְסֹדֹם לְאַבְרָם הֵב לִי

נַפְשָׁתָא וְקִנְיָנָא (סב) דְּבֵר לָךְ׃

תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ. הַשְׁבִּי שְׁלִי שֶׁהִצַּלְתָּ, הַחֲזֹר

לִי הַגּוֹפִים לְבָדָם׃

כב ויאמר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סֹדֶם

הֲרַמְתִּי יָדַי אֶל יְהוָה אֵל עֲלִיּוֹן

כִּנְה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

וְאָמַר אֲבָרֵם לְמַלְכָּא דְסָדוּם אֲרַמִּית

יָדַי בְּצִלּוֹ קָדָם יְיָ אֵל עֲלָאָה דְקִנְיָנָה

שָׁמַיָא וָאָרְעָא:

הרמתי ידי. לשון שבועה, מרים אני את

ידי לאל עליון, וכן בי נשבעתי, נשבע אני,

וכן נתתי כסף השדה קח ממני, נותן אני

לך כסף השדה וקחהו ממני:

כג. אִם מֵחוּט וְעַד שְׂרוֹף נַעַל

וְאִם אֶקַח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ וְלֹא

תֹּאמַר אֲנִי הֶעֱשֵׂרְתִּי אֶת

אֲבָרָם:

אִם מִחוּטָא וְעַד עֶרְקַת מִסְנָא וְאִם

אֲסַב מִכָּל דִּי לְךָ וְלֹא תִימַר אֲנִי

אֶעֱתָרִית יְת אֲבָרָם:

אם מחוט ועד שרוך נעל. אעכב לעצמי

מן השבי: ואם אקח מכל אשר לך. ואם

תאמר לתת לי שכר מבית גנזיך, לא אקח:

וְלֹא תֹאמַר וְגו'. שֶׁהַקַּב"ה הַבְּטִיחָנִי

לַעֲשׂוֹנֵי, שֶׁנֹּאמַר וַאֲבִרְכְךָ וְגו':

כִּד בְּלִעְדֵּי רַק אֲשֶׁר אֲכָלוּ

הַנְּעָרִים וְחָלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר

הָלְכוּ אֵתִי עֲנֵר אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא

הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם:

לְחֹד (בַּר) מִדְּאֲכָלוּ עוֹלְמִיָא וְחָלַק

גִּבְרִיָא דִּי אֲזָלוּ עִמִּי עֲנֵר אֲשָׁכֹל

וּמִמָּרָא אֵינּוּן יִקְבְּלוּן חֶלְקָהוֹן:

**הנערים. עבדי אשר הלכו אתי, ועוד ענר
אשכול וממרא וגו', ואף על פי שעבדי
נכנסו למלחמה, שנאמר הוא ועבדיו
ויכם, וענר וחביריו ישבו על הכלים
לשמור, אכלו הכי הם יקחו חלקם, וממנו
למד דוד, שאמר כחלק היורד למלחמה
וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו,
ולכך נאמר ויהי מהיום ההוא ומעלה
וישימה לחוק ומשפט, לא נאמר והלאה,
לפי שכבר נתן החוק בימי אברהם:**

א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה

דָּבָר יְהוָה אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזָה

לֵאמֹר אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי

מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ תִּרְבֶּה מְאֹד׃

בְּתֵר פֶּתַגְמִיָּא הָאֵלִין הוּא פֶּתַגְמָא דִּי

עִם אַבְרָם בְּנִבּוּאָה לְמִימָר לֹא תִדְחַל

אַבְרָם מִימְרֵי תְּקוּף לְךָ אֲגִרָּךְ סְגִי

לְחֵדָּא׃

אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר

אחר, סמוך. אחרי, מופלג. אחר הדברים
האלה, אחר שנעשה לו גם זה שהרג את
המלכים, והיה דואג ואומר שמא קבלתי
שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום
אל תירא אברם: אנכי מגן לך. מן העונש,
שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת,
ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך
הרבה מאד:

בַּיָּאמַר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוֹה מֶה
תִּתֶּן לִי וְאַנְכִי חֹלֶךְ עֲרִירִי

וּבֶן מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְּמִשְׁק

אֱלִיעֶזֶר:

וַאֲמַר אֲבָרָם יִי אֱלֹהִים מַה תִּתֶּן לִי

וְאֵנָּה אֲזִיל בְּלֹא וְלֹד וְבַר פְּרִנְסָא הָדִין

דְּבֵיתִי הוּא דְּמִשְׁקָאָה אֱלִיעֶזֶר:

הוֹלֵךְ עֲרִירִי. מִנְחָם בֶּן סְרוּק פִּירְשׁוּ לְשׁוֹן

יֹרֵשׁ, וְחֵבֵר לוֹ עֵר וְעֹנָה, עֲרִירִי בְּלֹא

יֹרֵשׁ, כְּאִשׁוֹ תֹאמַר וּבְכָל תְּבוּאָתִי תִשְׁרֹשׁ,

תַּעֲקֹר שְׂרֵשִׁיהָ, כֵּךְ לְשׁוֹן עֲרִירִי חֶסֶד בְּנִים

וּבְלֵעִיז דַּעֲזַעֲנַפֵּאטִ"ס. וְלִי נִרְאָה עֵר

ועונה, מגזרת ולבי ער, וערירי לשון
חורבן, וכן ערו ערו, וכן ערות יסוד, וכן
ערער תתערער, וכן כי ארזה ערה: וכן
משק ביתי. כתרגומו, שכל ביתי ניזון על
פיו, כמו ועל פיד ישק, אפוטרופא שלי,
ואילו היה לי בן היה בני ממונה על שלי:
דמשק. לפי התרגום מדמשק היה, ולפי
מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק,
ובגמרא שלנו דרשו נוטריקון, דולה
ומשקה מתורת רבו לאחרים:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא

נִתְּתָה זֶרַע וְהֵנָּה בֶּן בֵּיתִי

יִזְרַשׂ אֹתִי:

וְאָמַר אֲבָרָם הֵא לִי לֹא יִהְיֶה וְלֹד וְהָא

בֶּר בֵּיתִי יִרִית יִתִּי:

הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע. וּמָה תוֹעֵלָת בְּכָל

אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי:

ד וְהֵנָּה דְּבַר יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר

לֹא יִזְרַשֶּׁךָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר

יֵצֵא מִמֶּנִּי הוּא יִזְרַשֶּׁךָ:

וְהָא פִּתְגָמָא דִּי עֲמָה לְמִימַר לָא

יְרֵתִינָךְ דִּין אֱלֹהִין בַּר דְּתוּלִיד הוּא

יְרֵתִינָךְ:

ה וַיּוֹצֵא אֶתֹּ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר

הֶבֶט נָא הַשְׁמִימָה וְסַפֵּר

הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר

אֶתָּם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה

זְרַעְךָ:

וַאֲפִיק יִתֶּה לְבָרָא וַאֲמַר אֶסְתָּכִי כְעַן

לְשִׁמְיָא וּמְנִי כּוֹכְבֵּיָא אִם תְּכּוֹל לְמִמְנִי

יְתִהוֹן וְאֶמַר לִיה כִּדִּין יְהוֹן בְּנִךְ:

וּיּוֹצֵא אֶתְּוּ הַחוּצָה. לְפִי פִשּׁוּטוֹ הוֹצִיאוּ

מֵאֵהֶלּוּ לַחוּץ לְרֵאוֹת הַכּוֹכְבִּים. וְלְפִי

מִדְרָשׁוֹ, אָמַר לוֹ צֵא מֵאֲצִטְגִּינוֹת שֶׁלְּךָ

שֶׁרֵאִיתָ בְּמִזְלוֹת שְׂאִינֶךָ עֵתִיד לְהַעֲמִיד בֶּן,

אֲבָרָם אֵין לוֹ בֶּן, אֲבָל אֲבָרָהָם יֵשׁ לוֹ בֶּן,

וְכֵן שְׂרִי לֹא תִלָּד, אֲבָל שְׂרָה תִלָּד, אֲנִי

קוֹרֵא לָכֶם שֵׁם אַחֵר וַיִּשְׁתַּנֶּה הַמִּזֵּל. דְּבַר

אַחֵר, הוֹצִיאוּ מִחֻלְלוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהַגְבִּיהוּ

לְמַעַלָּה מִן הַכּוֹכְבִּים, וְזֶהוּ לְשׁוֹן הַבִּטָּה

מלמעלה למטה:

וְהָאֱמֹן בִּיהוָה וַיַּחְשְׁבָה לּוֹ

צְדָקָה:

וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַחְשְׁבָה לִיה לְזָכוּ:

והאמן בה'. לא שאל לו אות על זאת,

אבל על ירושת הארץ שאל לו אות, ואמר

לו במה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקב"ה

חשבה לאברם לזכות ולצדקה, על

האמונה שהאמין בו. דבר אחר במה אדע,

לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו,

פרשת לך לך – שישי – דף תי

הוֹדִיעַנִי בְּאִיזָה זְכוּת יִתְקַיֵּמוּ בָּהּ, אִמֹר לֹא

הַקֵּב"ה בְּזְכוּת הַקִּרְבָּנוֹת:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי שִׁי

אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ

מִמִּצְרָיִם בְּשִׁדִּים לָתֵת לְךָ אֶת

הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

וַאֲמַר לָהּ אֲנִי יְיָ דֹּאֲפִקְתָּךְ מִמִּצְרָיִם

דְּכַשְׁדָּאֵי לְמַתָּן לְךָ יְיָ אֶרְעָא הָדָא

לְמִירְתָּהּ:

ח וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוָה בַּמָּה אֵדַע

כִּי אִירְשָׁנָה:

וַאֲמַר יי אֱלֹהִים בַּמָּה אֵדַע אֲרִי

אֶרְתָּנָה:

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי קַחְהָ לִּי עֶגְלָה

מִנְשַׁלְשָׁת וְעֵז מִנְשַׁלְשָׁת וְאַיִל

מִנְשַׁלְשָׁת וְתֹר וְגֹזָל:

וַאֲמַר לָהּ קָרֵב קִדְמִי עֶגְלִין תִּלְתָּא

וְעִזִּין תִּלְתָּא וְדִכְרִין תִּלְתָּא וְשִׁפְנִינָא

וּבֵר יוֹנָה:

עגלה משלשת. שלשה עגלים רמז

לשלשה פרים, פר יום הכפורים ופר

העלם דבר של צבור ועגלה ערופה: ועז

משלשת. רמז לשעיר הנעשה בפנים,

ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת

יחיד: ואיל משולש. אשם ודאי ואשם

תלוי, וכבשה של חטאת יחיד: ותור

וגוזל. תור ובן יונה:

וַיִּפְקַח לוֹ אֶת כָּל אֲלֹהֵי וַיְבַתֵּר

אֶתָם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ בְּתָרוֹ

לְקַרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֵת הַצֶּפֶר לֹא

בָּתָּר:

וְקָרַב קְדָמוֹהֵי יָת כָּל אֱלִין וּפְלִיג

יִתְהוֹן בְּשׁוּה וַיֵּהַב פִּלְגֵּיָא פִּלּוּג לְקַבִּיל

חֲבֵרִיָּה וַיִּת עוֹפָא לָא פִּלִּיג:

ויבתר אתם. חלק כל אחד לשני חלקים.

ואין המקרא יוצא מידי פשוטו, לפי

שהיה כורת ברית עמו לשמור הבטחתו
להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב ביום
ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו',
ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבד בין
בתריה, כמה שנאמר להלך העוברים בין
בתרי העגל, אף כאן תנוד עשן ולפיד אש
אשר עבר בין הגזרים, הוא שלוחו של
שכינה שהוא אש: זאת הצפור לא בתר.
לפי שהאומות עובדי כוכבים ומזלות
נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר
סבבוני פרים רבים וגו', ואומר האיל אשר

ראית בעל הקרנים, מלכי מדי ופרס,
ואומר הצפיר והשעיר, מלך יון. וישראל
נמשלו לבני יונה, שנאמר יונתי בחגוי
הסלע, לפיכך בתר הבהמות, רמז על
האומות שיהיו כלין והולכין, ואת הצפור
לא בתר, רמז שיהיו ישראל קיימין
לעולם:

יא וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים
וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:
וַנַּחַת עוֹפָא עַל פְּגִלְיָא וְאַפְרַח יְתָהוּן

אַבְרָם:

הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא עֵט
וְשׂוֹאֵף אֶל הַנְּבִלּוֹת לְטוֹשׁ עָלַי אוֹכֵל, כְּמוֹ
וְתַעַט אֶל הַשָּׁלָל: עַל הַפְּגָרִים. עַל
הַבְּתָרִים: וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן נְשִׁיבָה וְהַפְּרָחָה,
כְּמוֹ יֵשֶׁב רוּחוֹ, רִמָּז שֶׁיֵּבֵא דוֹד בֶּן יִשְׂי
לְכַלּוֹתָם, וְאֵין מְנִיחִים אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם,
עַד שֶׁיֵּבֹא מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ:

יְבִי וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ לְבֹא וְתִרְדָּמָה
נִפְלָה עַל אַבְרָם וְהָנָה אֵימָה

חֲשַׁכָּה גְדֹלָה נִפְלְתָּ עָלֵינוּ:

וְהוּא שֹׁמֵשׂ לְמִיַּעַל וְשִׁינְתָּא נִפְלְתָּ

עַל אַבְרָם וְהָא אֵימָתָא קָבֵל סְגִי נִפְלְתָּ

עֲלוֹהֵי:

וְהִנֵּה אֵימָה וְגו'. רמז לַצְרוּת וְחֶשֶׁךְ שֶׁל

גְּלוּיּוֹת:

יְיָ וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יִדְעָ תִּדְעָ כִּי

גֵּר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם

וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע

מֵאוֹת שָׁנָה:

וַאֲמַר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַּע אֲרִי דִירִין
יְהוֹן בְּנִיךָ בְּאַרְעָא דְלָא דִילְהוֹן
וַיִּפְלְחוֹן בְּהוֹן וַיַּעֲנוּן יְתְּהוֹן אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנִין:

כִּי גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ. מִשְׁנוּלָד יִצְחָק עַד
שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה,
כִּי־צַד, יִצְחָק בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה כִּשְׁנוּלָד יַעֲקֹב,
וַיַּעֲקֹב כִּשְׁיֶרֶד לְמִצְרַיִם אָמַר יָמֵי שְׁנֵי
מִגְדוּרֵי שְׁלָשִׁים וּמֵאוֹת שָׁנָה, הָרִי ק"ץ.

ובמצרים היו מאתים ועשר כמנין רד"ו,
הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר
במצרים היו ארבע מאות, הרי קהת
מיורדי מצרים היה, צא וחשוב שנותיו
של קהת ושל עמרם, ושמונים של משה
שהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה
מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה
צריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת
אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת
משה: בארץ לא להם. ולא נאמר בארץ
מצרים, אלא לא להם, משנולד יצחק ויגר

אברהם וגו', ויגר יצחק בגרר, ויעקב גר

בארץ חם, לגור בארץ באנו:

יד וגם את הגוי אשר יעבדו

דן אנכי ואחרי כן יצאו

ברכש גדול:

ואף ית עמא דיפלחון בהון דיין אנא

ובתר כן יפקון בקנינא סגי:

וגם את הגוי. וגם, לרבות ארבע מלכיות,

שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל:

דן אנכי. בעשר מכות: ברכוש גדול.

פרשת לך לך – שישי – דף תכא

בממון גדול כמו שנאמר וינצלו את
מצרים:

טו וְאַתָּה תָּבוֹא אֵל אֲבוֹתֶיךָ
בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה:
וְאַתָּה תַּעֲוֹל לֹת אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר
בְּסִיבוֹ טָבָא:

ואתה תבא. ולא תראה כל אלה: אל
אבותיך. אביו עובד עבודה זרה והוא
מבשרו שייבא אליו, למדך שעשה תרה
תשובה: תקבר בשיבה טובה. בשרו

שִׁיעֶשְׂהָ יִשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה בִּימִיו, וְלֹא יֵצֵא

עָשׂוּ לְתַרְבוֹת רַעָה בִּימִיו, וְלִפְיֹכֶךְ מֵת ה'

שָׁנִים קוֹדֶם זְמָנּוּ, וּבּוֹ בִּיּוֹם מֶרֶד עָשׂוּ:

מִזֶּוּ וְדוֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי

לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֲמֹרִי עַד הֵנָּה:

וְדָרָא רַבִּיעָא יִתְּוֹבוּן הָכָא אֲרִי לֹא

שָׁלִים חוּבָא דְאֲמֹרָא עַד כְּעַן:

וְדוֹר רַבִּיעִי יִשְׁוּבוּ הֵנָּה. לְאַחַר שִׁיגְלוֹ

לְמַצְרִים יִהְיוּ שֵׁם ג' דוֹרוֹת, וְהַרְבִּיעִי יִשְׁוּבוּ

לְאַרְץ הַזֹּאת, לְכִּי שְׁבֹאֲרֵץ כְּנַעַן הִיא מִדְּבַר

עֲמֹז וּזְכָרֶת בְּרִית זֶה, כְּדַכְתִּיב לָתֵת לָךְ אֶת
הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ, וּכֵן הִיא, יַעֲקֹב יִרְדַּ
לְמִצְרַיִם, צֵא וּחְשׁוֹב דּוֹרוֹתֶיךָ, יְהוּדָה פֶּרֶץ
וּחְצֵרוֹן, וְכָל־בֶּן חְצֵרוֹן מֵבֹאֵי הָאָרֶץ הִיא:
כִּי לֹא שָׁלֵם עוֹן הָאֲמֹרִי. לְהִיּוֹת מִשְׁתַּלַּח
מֵאֲרָצוֹ עַד אֹתוֹ זֶמֶן, שֶׁאֵין הַקֶּבֶ"ה נִפְרָע
מֵאוֹמָה עַד שֶׁתִּמְלֹא סִאתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר
בְּסִימָנָהּ בִּשְׁלָחָהּ תִּרְיֹבָנָה:

יְיָ וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעָלְטָה
הָיָה וְהֵנָּה תִּנּוֹר עָשָׂן וְלִפִּיד

אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים

הָאֵלֹהִים:

וְהָיָה שְׁמִשָּׁא עַל־תּוֹת וְקִבְלָא הָיָה וְהָא

תַּנּוּר דְּתַנּוּן וּבַעוּר דְּאַשְׁתָּא דְּעַדָּא בֵּין

פְּלַגֵּיא הָאֵלִין:

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה. כִּמּוֹ וַיְהִי הֵם מְרִיקִים

שְׁקִיָּהֶם, וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ, כְּלוּמַר

וַיְהִי דְּבַר זֶה: הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה. שְׁקַעָה:

וְעַל־טָה הִיָּה. חֶשֶׁךְ הַיּוֹם: וְהִנֵּה תַנּוּר עֹשֶׂן

וְגו'. רִמְזָה לֹא שִׁיפְלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת עֲזוּבֵי

אֱלִילִים בְּגִיהָנָם: בָּאָה. טַעֲמוֹ לְמַעַלָּה,
לְכַךְ הוּא מְבוֹאָר שְׂבָא כְּבֹר, וְאִם הִיא
טַעֲמוֹ לְמַטָּה בְּאֶל־הָ, הִיא מְבוֹאָר כְּשֶׁהִיא
שׁוֹקֶעֶת, וְאִי אִפְשָׁר לִזְמֹר כֵּן, שֶׁהָרִי כְּבֹר
כְּתוּב וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבָא, וְהַעֲבֵרֶת תְּנוּרָה
עֹשֶׂן לְאַחֵר מִכָּאֵן הִיתָה, נִמְצָא שְׂכָבֵר
שִׁקְעָה. וְזֶה חִילוּק בְּכָל תִּיבָה לְשׁוֹן נִקְבָּה
שִׁיִּסּוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ בָּא, קָם, שָׁב,
כְּשֶׁהִטְעַם לְמַעַלָּה לְשׁוֹן עֵבֶר הוּא, כְּגוֹן
זֶה, וְכְּגוֹן וּרְחַל בָּאָה, קָמָה אֲלוֹמָתִי, הִנֵּה
שְׂבָה יְבַמְתֶּךָ, וְכְּשֶׁהִטְעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן

הזוה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו

באה עם הצאן, בערב היא באה ובבקר

היא שבה:

יח ביום ההוא פֶּרֶת יְהוָה אֶת

אֲבָרָם בְּרִית לְאֹמֶר לְזֶרַעַךְ

נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּחָה

מִצָּרִים עַד הַנְּחָה הַגָּדֹל נָחָה

פֶּרֶת:

בְּיוֹמָא הַהוּא גִזֹּר יי עִם אֲבָרָם קָיָם

לְמִימָר לְבַנְךָ יְהִי־יָת אֶרְעָא הָדָא

מִן נִהָרָא דְמִצְרַיִם וְעַד נִהָרָא רַבָּא

נִהָרָא פָּרַת:

לְזַרְעֶךָ נִתְּתִי. אֲמִירְתּוֹ שֶׁל הַקַּב"ה כְּאִילוֹ

הִיא עֲשׂוּיָהּ: הַנָּהָר הַגָּדוֹל נִהָר פָּרַת. לְפִי

שֶׁהוּא דְבוֹק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהּ גָּדוֹל,

אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְאוּחָר בְּאַרְבַּעַת נִהָרוֹת

הַיּוֹצֵאִים מֵעֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי

הוּא פָּרַת, מִשְׁלֵל הַדִּיּוּט, עֶבֶד מֶלֶךְ מֶלֶךְ,

הַדְּבֵק לְשִׁחּוֹר וּישְׁתַּחֲוּוּ לָךְ:

יט אֶת הַקִּינִי וְאֶת הַקְּנִזִּי וְאֶת

הַקְּדֻמְנִי:

יֵת שְׁלֵמַי וֵית קְנֻזָּי וֵית קְדֻמֹּנָי:

את הקיני. עשר אומות יש כאן, ולא נתן

להם אלא שבעה גוים, והשלישה אדום

ומואב ועמון, והם קיני קניזי קדמוני,

עתידיים להיות ירושה לעתיד, שנאמר

אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון

משמעתם:

כ וְאֶת הַחֲתִי וְאֶת הַפְּרִזִּי וְאֶת

הֶרְפָּאִים:

וַיֵּת חֶתָּאִי וַיֵּת פְּרִזָּאִי וַיֵּת גְּבִרָאִי:

וְאֵת הֶרְפָּאִים. אֶרֶץ עֹג, שְׁנֵאמַר בָּהּ הָיָה

יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:

כֹּא וְאֵת הָאֶמְרֵי וְאֵת הַכְּנַעֲנִי

וְאֵת הַגְּרָגְשֵׁי וְאֵת הַיְּבוּסִי:

וַיֵּת אֲמֹרָאִי וַיֵּת כְּנַעֲנָאִי וַיֵּת גְּרָגְשָׁאִי

וַיֵּת יְבוּסָאִי:

א וְשָׂרִי אֵשֶׁת אֲבָרָם לֹא יִלְדָּה

לֹו וְלֹה שְׂפָחָה מִצָּרִית וְשָׂמָה

הָגָר:

וְשָׂרִי אֶתֶת אֲבָרָם לֹא יִלְדֶּתָּ לָהּ וְלֹה

אֲמַתָּא מִצָּרִיתָא וְשָׂמָה הָגָר:

שפחה מצרית. בת פרעה היתה, כשראה

נסים שנעשו לשרה, אמר, מוטב שתהא

בתי שפחה בבית זה, ולא גבירה בבית

אחר:

בַּוְתָּאמַר שְׂרִי אֶל אַבְרָם הִנֵּה

נָא עֲצֹרֵנִי יְהוָה מִלָּדֹת בָּא נָא

אֶל שְׂפַחְתִּי אֹלִי אַבְנָה מִמֶּנָּה

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שְׂרִי:

וַאֲמַרְתָּ שְׂרִי לְאַבְרָם הֵא כֵּעַן מִנְּעֵנִי יִי

מִלְמִילָד עוֹל כֵּעַן לֹוֹת אֲמַתִּי מָאִים

אֶתְבְּנִי מִנֶּה וְקָבִיל אַבְרָם לְמִימַר שְׂרִי:

אֹלִי אַבְנָה מִמֶּנָּה. לִימַד עַל מִי שְׂאִין לוֹ

בָּנִים שְׂאִינוּ בָנוֹי אֲלֵא הָרוֹם: אַבְנָה מִמֶּנָּה.

בזכות שאכנים צרתי לתוך ביתי: לקול

שרי. לרוח הקדש שבה:

וּתְקַח שָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם אֶת

הָגָר הַמִּצְרִית שְׂפָחָתָהּ מִקֵּץ

עֵשָׂר שָׁנִים לְשִׁבָּת אַבְרָם

בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְתָתֵן אֹתָהּ

לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

וַדְּבַר שָׂרִי אֶת אַבְרָם יְתֵּהּ הָגָר

מִצְרִיָּתָא אִמָּתָהּ מִסּוּף עֵשָׂר שָׁנִין

לְמִיתָב אֲבָרַם בְּאַרְעָא דְכַנְעַן וַיְהִי בֵּית

יִתָּה לְאַבְרָם בְּעֵלָה לֵה לְאַנְתּוֹ:

וּתְקַח שָׂרָה. לְקַחְתָּהּ בְּדַבָּרִים אֲשֶׁר־יֵד

שִׁזְכִּיתָ לִידְבָק בְּגוֹף קָדוֹשׁ כִּזֶּה: מִקֵּץ

עֶשֶׂר שָׁנִים. מִזְעַד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה

שֶׁשָּׂהָתָה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה לְבַעֲלָהּ

חַיִּיב לִישָׂא אַחֲרֶיהָ: לְשִׁבַּת אֲבָרַם וְגו'.

מִגִּיד, שֶׁאֵין יְשִׁיבַת חוּצָה לְאַרְץ עֹלָה לֹו

מִן הַמִּנִּין, לְפִי שֶׁלֹא נֹאמַר לֹו וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי

גָּדוֹל עַד שִׁיבָא לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל:

דַּוְיָבֵא אֶל הַגֵּר וְתֹהֵר וְתִרְא

כִּי הִרְתָּה וְתִקַּל גְּבֻרְתָּה

בְּעֵינֶיהָ:

וְעַל לֹות הַגֵּר וְעַדִּיאת וְחֲזֹות אֲרִי

עַדִּיאת וְקָלַת רַב־נִתָּה בְּעֵינֶיהָ:

וִיבֵא אֶל הַגֵּר וְתֹהֵר. מִבִּיאה ראשונה:

וְתִקַּל גְּבִירְתָּה בְּעֵינֶיהָ. אמרה, שרה זו

אֵין סִתְרָה כְּגִלּוּיָהּ, מִרְאֵה עֲצֻמָּה כִּאִילוֹ

הִיא צִדְקָת, וְאֵינָה צִדְקָת, שֶׁלֹא זִכְתָּה

לְהִרְיוֹן כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ, וְאֲנִי נִתְעַבְרָתִי

מביאה ראשונה:

ה וְתֹאמַר שְׂרִי אֵל אֲבָרָם

חֲמִסִּי עָלַיךָ אֲנֹכִי נִתַּתִּי

שְׂפַחַתִּי בְּחִיקוֹךָ וְתִרָא בִּי

הִרְתָּה וְאַקֵּל בְּעֵינַיִךָ יִשְׁפֹּט

יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:

וְאִמַּרְתְּ שְׂרִי לְאֲבָרָם דִּין לִי עָלֶיךָ אֲנִי

יְהִבִית אִמְתִּי לָךְ וְחֻזֹּת אֲרִי עַד־יָאֵת

וְקָלִית בְּעֵינָהּ יְדִין יִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ:

חמסי עליך. חמס העשוי לי, עליך אני
מטיל העונש, כשהתפללת להקב"ה מה
תתן לי ואנכי הולך ערירי, לא התפללת
אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו,
והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דבריד
אתה חומס ממני, שאתה שומע בזיוני
ושותק: אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני
וביניך. כל בינך שבמקרא חסר, וזה מלא,
קרי ביה וביניך, שהכניסה עין הרע
בעיבורה של הגר והפילה עוברת, הוא
שהמלאך אומר להגר הנך הרה, והלא

פרשת לך לך – שישי – דף תלז

כבר הרתה והוא מבשר לך שתהר, אלא
מלמד שהפילה הריון הראשון:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל שָׂרִי הִנֵּה
שִׁפְחָתְךָ בְּיָדִי עָשִׂי לִּי הַטּוֹב
בְּעֵינַיִךְ וְתַעֲנֶה שָׂרִי וְתִבְרַח
מִפָּנֶיהָ:

וַאֲמַר אַבְרָם לְשָׂרִי הֵא אֲמַתִּיךָ בְּיָדִי
עֲבִידִי לִּי כְּדַתְּקִין בְּעֵינַיִכִּי וְעֲנִיתָהּ
שָׂרִי וְעָרַקְתָּ מִקְדָּמָהּ:

וְתַעֲנֶה שְׂרִי. הִיטָה מִשְׁעַבְדֹּת בָּהּ בְּקוֹשִׁי:

וַיִּמְצָאָהּ מִלְּאֶךָ יְהוָה עַל עֵין

הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל הָעֵין בְּדֶרֶךְ

שׁוּר:

וְאֶשְׁכַּחַהּ מִלְּאֶכָּא דִּי עַל עֵינָא דְּמִיָּא

בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְּחֶגְרָא:

ח וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׂפַחַת שְׂרִי אֵי

מִזָּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמְרִי

מִפְּנֵי שְׂרִי גְּבַרְתִּי אֲנֹכִי

בְּרַחַת:

וַאֲמַר הָגֵר אֲמַתָּא דְּשָׂרִי מִנָּן אֶתְּ

אֶתִּיא וּלְאֵן אֶתְּ אִזְלָא וַאֲמַרְת מִן קָדָם

שָׂרִי רַבְנִיתִי אֲנָא עֲרָקָא (עֲרָקָת):

אי מזה באת. מהיכן באת. יודע היה,

אלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברים.

ולשון אי מזה, איה המקום שתאמר עליו

מזה אני באה:

טַוִּיאָמַר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה שׁוּבִי

אַל גְּבַרְתֶּךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת

יְדִיָּהּ:

וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּי תוּבִי לֹות

רְבוּנְתֵיךְ וְאַשְׁתֵּעֲבִדִי תַּחֲוֹת יְדֵהָא:

וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ ה' זְגוּ. עַל כָּל אַמִּירָה

הִיָּה שְׁלוּחַ לָהּ מַלְאָךְ אַחֵר, לַכֵּךְ נֹאמַר

מַלְאָךְ בְּכָל אַמִּירָה וְאַמִּירָה:

וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה תְּרַבָּה

אַרְבָּה אֶת זִרְעֶךָ וְלֹא יִסָּפַר

מֵרֶב:

וַאֲמַר לָהּ מַלְאָכָא דִּי אֲסַגְאָה אֲסַגִּי

יָת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְּמֶנּוּן מִסַּגִּי:

יָא וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הֲנֵךְ

הָרָח וַיִּלְדֶּת בֶּן וְקָרְאתָ שְׁמוֹ

יִשְׁמַעְיָאל כִּי שָׁמַע יְהוָה אֶל

עֲנִיךְ:

וַאֲמַר לָהּ מַלְאָכָא דִּי הָא אֶת מַעְדִּיא

וַתִּלְדִּין בֶּר וַתִּקְרֵין שְׁמָהּ יִשְׁמַעְיָאל אֲרִי

קָבִיל יִי צְלוֹתֶיךָ:

הנך הרה. כשתשובי תהרי, כמו הנך
הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
וילדת, ודומה לו ישובת בלבנון מקוננת
בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
שאומר לזכר וקראת את שמו יצחק:

יב וְהוּא יְהִי פֶּרֶא אֲדָם יָדוֹ
בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וַעֲלֵ פָנָי כָּל
אֶחָיו יִשְׁכֹּן:

וְהוּא יְהִי מְרוֹד בְּאִנְשָׁא הוּא יְהִי
צָרִיךְ לְכָלָא וְאֵף כָּל בְּנֵי אִנְשָׁא יְהוֹן

צָרִיכִין לָהּ וְעַל אִפִּי כָּל אַחֻזֵּי יִשְׂרָאֵל:

פּרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות, כמו

שכתוב ויהי רובה קשת וישב במדבר

פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו. הכל

שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

אחיו ישכון. שיהיה זרעו גדול:

יג וַתִּקְרָא שֵׁם יְחֻזָּה הַדִּבֹּר

אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רִאִי כִּי אֶמְרָה

הַגַּם הֵלֵם רִאִיתִי אַחֲרֵי רִאִי:

וְצִלִּי־אֶת בְּשִׁמָּא דִּי דְּמַתְּמִלְל עֲמָה

אֲמַרְת אַתְּ הוּא אֱלֹהָא דְּחֲזִי כֹלָא אֲרִי

אֲמַרְת הַבְּרַם הָכָא (נ"א הַאֲף אֲנָא)

שְׂרִיתִי חֲזִיָּא בְּתַר דְּאַתְּגִּלִּי לִי:

אתה אל ראי. נקוד חט"ף קמ"ץ, מפני

שהוא שם דבר, אלוה הראיה, שרואה

בעלבון של עלובין: הגם הלם. לשון

תימה, וכי סבורה הייתי שאף הלום

במדברות, ראיתי שלוחו של מקום, אחרי

רואי אותם בביתו של אברהם, ששם

היתה רגילה לראות מלאכים, ותדע

שהיתה רגילה לראותם, שהרי מנוח ראה

את המלאך פעם אחת ואמר מות נמות,

וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה:

יד על כן קרא לבאר באר לחי

ראי הנה בין קדש ובין ברד:

על כן קרא לבאר באר דמלאך

קיימא אתחזי עליה הא היא בין רקם

ובין חגרא:

באר לחי רואי. כתרזומז בירא דמלאך

פרשת לך לך - שישי - דף תמו

קימא איתחזי עולה:

טוֹוֹתֶלֶד הַגֵּר לְאַבְרָם בֶּן וִיקְרָא

אַבְרָם שֵׁם בְּנוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה

הַגֵּר יִשְׁמַעֵאל:

וְיִלִּידַת הַגֵּר לְאַבְרָם בֶּר וִיקְרָא אַבְרָם

שׁוֹם בְּרִיָּה דִּילִידַת הַגֵּר יִשְׁמַעֵאל:

וִיקְרָא אַבְרָם שֵׁם וְגו'. אַף עַל פִּי שְׁלָא

שִׁמְעַ אַבְרָהָם דְּבִרֵּי הַמֶּלֶךְ שֶׁאֵמַר וְקִרְאָת

שְׁמוֹ יִשְׁמַעֵאל, שְׂרַתָּה רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ עָלָיו

וְקִרְאוּ יִשְׁמַעֵאל:

טז וְאַבְרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה

וְעָשָׂה שְׁנִים בְּלֶדֶת הָגָר אֶת

יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם:

וְאַבְרָם בַּר תְּמָנָן וְעִשִׂית שְׁנִין כֹּד יְלִידָת

הָגָר יֵת יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם:

ואברם בן שמונים וגו'. לשבחו של

ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן י"ג שנה

בשנימול, ולא עכב:

בראשית פרק-יז

א וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תְּשַׁעִּים שָׁנָה

וְתִשַׁע שְׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל

אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֶל

שְׂדֵי הַתְּחֵלָה לְפָנַי וְהָיָה

תְּמִים:

וְהָיָה אַבְרָם בַּר תְּשַׁעִין וְתִשַׁע שְׁנִין

וְאֶתְגַּלִּי יִי לְאַבְרָם וַאֲמַר לִיה אֲנִי אֶל

שְׂדֵי פֶלֶח קְדָמִי וְהָיָה שְׂלִים:

אֲנִי אֶל שְׂדֵי. אֲנִי הוּא שֵׁשׁ דִּי בִּאֲלֵהוּתִי

לְכָל בְּרִיָּה, לְפִיכָךְ הַתְּחֵלָה לְפָנַי, וְאֵהִיָּה לְךָ

לאלוה ולפטרון. וכן כל מקום שהוא
במקרא פירושו כך, די שלו, והכל לפי
הענין: התהלך לפני. כתרנומו פלח
קדמי, הדבק בעבודתי: והיה תמים. אף
זה צווי אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי.
ולפי מדרשו, התהלך לפני במצות מילה,
ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן
שהערלה בך אתה בעל מום לפני. דבר
אחר והיה תמים, עכשיו אתה חסר ה'
איברים, ב' עינים, ב' אזנים, וראש הגויה,
אוסף לך אות על שמך, ויהיו מנין

פרשת לך לך – שישי – דף תנ

אותיותיך רמ"ח, כמנין אבריו:

ב וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ

וְאַרְבָּה אוֹתְךָ בְּמֵאֵד מֵאֵד:

וְאַתָּן קִיָּמִי בֵּין מִיָּמַי וּבֵינְךָ וְאַסְגִּי

יְתָךְ לַחֲדָא לַחֲדָא:

ואתנה בריתי. ברית של אהבה, וברית

הארץ להורישנה לך על ידי מצוה זו:

ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר

אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:

וְנִפְלְ אֲבָרָם עַל אַפּוֹהִי וּמִלֵּיל עֵמָּה יִי
לְמִימָר:

וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל פָּנָיו. מִמּוֹרָא הַשְּׂכִינָה,
שֶׁעַד שֶׁלֹּא מָלַל הָיָה בּוֹ כַּח לְעִמּוּד וְרוּחַ
הַקֹּדֶשׁ נִצְבֶּתָ עָלָיו, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּבִלְעָם
נוֹפֵל וְגִלּוֹי עֵינָיִם, בְּבִרְיִיתָא דְר"א מִצֵּאתִי
כֵּן:

דְּאַנִּי הֵנָּה בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ
לְאַב הַמּוֹן גּוֹיִם:

אַנָּה הָא (גִּזֵּר) קִימִי עִמָּךְ וְתֵהִי לְאַב

סְגִי עֲמִמִּין:

ה וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ

אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם כִּי

אֲבִי הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ:

וְלֹא יִתְקַרֶּי עוֹד יְיָ שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְיֵהִי

שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם אֲרִי אֲבִי עֲמִמִּין

יִהְיֶתְךָ:

כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של

שמו, ורי"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה

אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב
לכל העולם, ואפילו רי"ש שהיתה בו
מתחלה לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של
שרי נתרעמה על השכינה, עד שהוסיפה
ליהושע, שנאמר ויקרא משה להושע בן
נון יהושע:

וְהִפַּרְתִּי אֶתְךָ בְּמֵאָד בְּמֵאָד
וְנָתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ
יֵצְאוּ:

וְאַפִּישׁ יְתָךְ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאַתְנַנְךָ

פרשת לך לך – שביעי – דף תנר

לְכַנְשֵׁין וּמִלְכִּין דְּשִׁלְיִטִין בְּעַמֵּמִיא

מִנָּךְ יִפְקִין:

וְנַתִּיךְ לְגוֹיִם. יִשְׂרָאֵל וְאָדוֹם, שְׁהָרִי

יִשְׁמַעֲלָ כְּבֹר הִיָּה לוֹ וְלֹא הִיָּה מִבְּשָׂרוֹ

עָלָיו:

שְׁבִיעִי וְהִקְמֹתִי אֶת

בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ

אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם

לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרַעַךָ

אַחֲרֶיךָ:

וְאֲקִים יְתָ קִנְיִי בֵּין מִימָרִי וּבֵינְךָ וּבֵין

בִּנְךָ בַּתְּרָךְ לְדַרְיָהוֹן לְקִים עָלָם לְמַהְוִי

לְךָ לְאֱלֹהָא וּלְבִנְיָךְ בַּתְּרָךְ:

וְהַקְמוֹתִי אֶת בְּרִיתִי. וְמָה הִיא הַבְּרִית,

לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים:

ח וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרַעַךָ אַחֲרֶיךָ

אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל אֶרֶץ

כִּנְעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם וְהָיִיתִי

לָהֶם לְאֱלֹהִים:

וְאַתָּן לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתֶרֶךְ יְתֹ אֶרֶעָא

תוֹתְבוֹתְךָ יְתֹ כָּל אֶרֶעָא דְכִנְעַן

לְאַחֲסֶנֶת עָלֶם וְאַהֲוִי לְהוֹן לְאֱלֹהָא:

לְאַחֲזַת עוֹלָם. וְשֵׁם אֱהִיָּה לָהֶם לְאֱלֹהִים,

אֲבָל הָדָר בַּחוּצָה לָאֲרֶץ כְּמִי שְׂאִין לוֹ

אֱלֹהִים:

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם

וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר

אֶתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיָּךְ לְדֹרֹתֵם:

וְאָמַר יי' לְאַבְרָהָם וְאֵת יְת קַיָּמִי תִטֹּר

אֶת וּבִנְךָ בַּתְּרֶךָ לְדֹרֵיהוֹן:

וְאַתָּה וַיֵּי' זֶה מוֹסִיף עַל עֲנִין רֹאשׁוֹן, אֲנִי

הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ, וְאַתָּה הוּא זֶהִיר לְשִׁמְרוֹ,

וְמָה הִיא שְׁמִירָתָה. זֶאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר

תִּשְׁמְרוּ הַמּוֹל לָכֶם וְגו':

, זֶאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ

בִּינִי וּבִינֵיכֶם וּבֵין זֶרַעְךָ

אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר:

דָּא קִימִי דִּי תַטְרוֹן בֵּין מִימְרֵי וּבִינֵיכוֹן

וּבֵין בְּנֶיךָ בַּתְרָךְ מִגִּזְר לְכוֹן כָּל

דְּכוּרָא:

בִּינִי וּבִינֵיכֶם וּגו'. אוֹתָם שֶׁל עֲכָשִׁיו: וּבֵין

זֶרַעְךָ אַחֲרֶיךָ. הַעֲתִידִין לַהֲזוּלָא אַחֲרֶיךָ:

הַמּוֹל. כִּמוֹ לַהֲמוֹל, כִּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר

עֲשׂוֹת כִּמוֹ לַעֲשׂוֹת:

יֹא וְנִמְלֹתֶם אֶת בְּשָׂר עֲרֹלֹתֶכֶם

וְהָיָה לְאֹת בְּרִית בֵּינִי

וּבֵינֵיכֶם:

וְתִגְזְרוּן יָת בְּשָׂרָא דְעֲרֹלֹתְכוֹן וְתֵהִי

(נ"י וְתֵהֵא) לְאֹת קָיָם בֵּין מִימָרִי

וּבֵינֵיכוֹן:

וּנְמַלְתֶּם. כְּמוֹ וּמַלְתֶּם, וְהֵנוּ"ן בּוֹ יִתִּירָה

לִיסוּד הַנוּפֵל בּוֹ לְפִרְקִים, כְּמוֹ נ' שֶׁל נוֹשֵׁךְ

וּנ' שֶׁל נוֹשֵׂא. וּנְמַלְתֶּם כְּמוֹ וְנִשְׂאֶתֶם, אֲבָל

יִמּוּל לְשׁוֹן יַפְעֵל, כְּמוֹ יַעֲשֶׂה, יֹאכֵל.:

יב וּבֶן שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם

כָּל זָכָר לְדַרְתֵּיכֶם יִלִּיד בֵּית

וּמִקְנֵת כֶּסֶף מִכֹּל בֶּן זָכָר

אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעָה הוּא:

וְבַר תִּמְנִיא יוֹמִין יִתְגַּזֵּר (יִגְזֹר) לְכוֹן

כָּל דְּכוּרָא לְדַרְתֵּיכוֹן יִלִּידֵי בֵּיתָא

וְזַבִּינֵי כֶּסֶף מִכֹּל בַּר עַמִּמִּין דְּלֹא

מִבְּנֵי הוּא:

יליד בית. שילדתו השפחה בבית: מקנת

כסף. שקנאו משנולד:

יג המול ימול יליד ביתך

ומקנת כסף והיתה בריתי

בבשרכם לברית עולם:

אתגזרא יתגזרון (נ"י מגזר יגזר) יליד

ביתך וזבין כסף ותהי קימי

בבשריכון לקים עולם:

המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו,

ולא אמר לשמונה ימים, כלמדך שיש

יִלִּיד בֵּית נִמּוּל לֹא־חֹר ^(ב) שִׁמְנָה יָמִים, כִּמּוּ

שִׁמְכּוֹרֶשׁ בַּמַּסַּכַּת שַׁבָּת:

יָד וְעֶרְלָ זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוּל

אֶת בְּשָׁר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָהּ

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיּהָ אֶת

בְּרִיתִי הַכֹּרֶ:

וְעֶרְלָ דְכוּרָא דִּי לֹא יִגְזֹר יָת בְּשָׁר

עֶרְלָתָהּ וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הַהִוא מֵעַמִּיּהּ

יָת קִימִי אֲשַׁנִּי:

וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו
מקום שהוא ניכר בין זכר לנקבה: אשר
לא ימול. משיגיע לכלל עונשין ונכרתה,
אבל אביו אין ענוש עליו כרת, אבל עובר
בעשה: ונכרתה הנפש. הולך ערירי ומת
קודם זמנו:

טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם
שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת
שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:
וַאֲמַר יִי לֹא־בָרָהֶם שְׂרִי אֶתְתָּךְ לֹא

תִּקְרֵי יֵת שְׁמָה שְׂרִי אֲרִי שְׂרָה שְׁמָה:

לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָה שְׂרִי. דִּמְשַׁמַּע שְׂרִי

לִי וְלֹא לְאַחֵרִים, כִּי שְׂרָה סֵתָם שְׁמָה,

שֶׁתֵּהָא שְׂרָה עַל כָּל:

טז וּבִרְכָּתִי אֶתָּה וְגַם נְתַתִּי

מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכָּתִיָּה וְהִיתָה

לְגוֹיִם מִלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יְהִי:

וְאֶבְרַךְ יִתָּה וְאֶף אֶתֶן מִנֶּה לָךְ בֶּר

וְאֶבְרַכְנָה וְתִהִי לְכַנְשִׁין מִלְכִּין

דְּשִׁילִיטִין בְּעַמְמִיא מְנֵה יְהוֹן:

וברכתי אתה. ומה היא הברכה, שחזרה
לנערותה שנאמר היתה לי עדנה:
וברכתי. בהנקת שדים כשנצרכה לכך
ביום משתה של יצחק, שהיו מרגנים
עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים
בננו הוא, והביאה כל אחת בנה עמה
ומניקתה לא הביאה, והיא היניקה את
כולם. הוא שנאמר הניקה בנים שרה ב"ר
רמזו במקצת:

וַיִּפֹּל אֲבָרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק

וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבֵּן מֵאָה שָׁנָה

וְיֵלֵד וְאִם שָׂרָה הֵבֶת תִּשְׁעִים

שָׁנָה תֵּלֵד:

וַיִּפֹּל אֲבָרָהָם עַל אִפְוֵהוּ וַחֲדִי וַאֲמַר

בְּלִבִּי הֲלִבֵּר מֵאָה שָׁנִין יְהִי וְיֵלֵד וְאִם

שָׂרָה הֵבֶת תִּשְׁעִין שָׁנִין תֵּלִיד:

ויפל אברהם על פניו ויצחק. זה תרגם

אונקלוס לשון שמחה וחדִי, ושל שרה

לשון מחוד, למדת שאברהם האמין

ושמה, ושרה לא האמינה ולגלגה, וזהו

**שהקפיד הקב"ה על שרה ולא הקפיד על
אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות,
כמו הנגלה נגליתי, הרואה אתה, אף זו
היא קיימת, וכך אמר בלבן, הנעשה חסד
זה לאחר מה שהקב"ה עושה לי: ואם
שרה הבת תשעים שנה. היתה כדאי
לילד, ואף על פי שדורות הראשונים היו
מולידים בני ת"ק שנה, בימי אברהם
נתמעטו השנים כבר, ובא תשות כח
בעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח
ועד אברהם, שמיהרו תולדותיהן בני ס'**

ובני עי':

יח־וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל הָאֱלֹהִים

לִי יִשְׁמָעֵאל יְחִיָּה לְפָנֶיךָ:

וַאֲמַר אֲבִרְהָם קָדָם יְיָ לִי יִשְׁמָעֵאל

יְתִקִּים קִדְמָךְ:

לִי יִשְׁמָעֵאל יְחִיָּה. הֲלוֹאִי שִׂיחִיָּה

יִשְׁמָעֵאל, אֵינִי כְּדֹאִי לְקַבֵּל מִתֶּן שֹׂכֵר כְּזֶה:

יְחִיָּה לְפָנֶיךָ. יְחִיָּה בִּירְאָתְךָ, כִּמּוֹ הַתְּהַלֵּךְ

לְפָנַי, פֹּלַח קִדְמִי:

יט־וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹבֶל שָׂרָה

אֶשְׁתָּךְ יִלְדָּת לָךְ בֵּן וְקָרָאתָ

אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמֹתִי אֶת

בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם

לְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו:

וְאָמַר יִי בְּקוֹשֵׁטָא שָׂרָה אֶתְתָּךְ תִּלִּיד

לָךְ בֶּר וְתִקְרִי יָת שִׁמָּה יִצְחָק וְאֶקִּים

יָת קִימִי עֲמָה לְקִים עָלָם לְבְנוֹהִי

בְּתִרוֹהִי:

אבל. לשון אמתת דברים, וכן אבל

אֲשָׁמִים אֲנַחֲנוּ, אֲבָל בֶּן אִין לָהּ: וְקִרְאת
אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק. עַל שֵׁם הַצָּחוּק. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים, עַל שֵׁם הָעֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת, וְצ'
שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה, וְח' יָמִים שְׁנִימוֹל, וְק' שָׁנָה
שֶׁל אֲבָרָהָם. אֶת בְּרִיתִי. בְּרִית הַמִּיכָּלָה
תֵּהֵא מִסּוּרָה לְזָרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק:

ב וְלִי שְׂמֵעָאֵל שְׂמַעְתִּיךָ הִנֵּה
בִּרְכֹּתִי אֹתוֹ וְהַפְּרִיתִי אֹתוֹ
וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאד בְּמֵאד
שָׁנִים עָשָׂר נְשִׂאָם יוֹלִיד

וְנִתְּנוּ לְגוֹי גָּדוֹל:

וְעַל יִשְׁמַעֵאל קַבֵּלִית צְלוֹתְךָ הָא

בְּרַכִּית יְתֵה וְאַפִּישׁ יְתֵה וְאַסְגִּי יְתֵה

לְחֶדָּא לְחֶדָּא תִּרִין עֶשֶׂר רַבְרַבִּיא יְלִיד

וְאַתְנַנְיָה לְעַם סַגִּי:

שנים עשר נשיאים. כעננים יכלו, כמו

נשיאים ורוח:

כא וְאַת בְּרִיתִי אֲקִים אֶת

יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה

לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת:

וַיֵּת קִיָּמִי אֲקִים עִם יִצְחָק דִּי תֵלִיד לְךָ

שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בַּשָּׁתָא אַחֲרָנִית:

כב וַיָּכַל לְדַבֵּר אֶתֹּו וַיַּעַל

אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:

וַיֵּשֶׁעִי לְמַלְלָא עִמָּה וַאֲסַתְּלָק יִקְרָא

דִּי מֵעֲלוּוְהִי דַאֲבְרָהֶם:

מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי

שכינה, ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של

מקום:

בג וַיִּקַּח אֲבֹרָהָם אֶת יִשְׁמָעֵאל

בְּנוֹ וְאֵת כָּל יְלָדָיו בֵּיתוֹ וְאֵת

כָּל מִקְנֵת כֶּסֶפוֹ כָּל זָכָר

בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֲבֹרָהָם וַיִּמַּל אֶת

בְּשָׁר עֶרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתָנוּ אֱלֹהִים:

וַדַּבֵּר אֲבֹרָהָם יָת יִשְׁמָעֵאל בְּרָהּ וַיִּת

כָּל יְלָדָיו בֵּיתָהּ וַיִּת כָּל זְבִינָי כֶּסֶף

כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵּית אֲבֹרָהָם וּגְזֹר

יֵת בְּשָׂרָא דְּעַרְלָתְהוֹן בְּכֶרֶן יוֹמָא הַדִּין

כְּמָא דִּי מַלִּיל עֲמָה יִי:

בעצם היום. בו ביום שנצטווה, ביום ולא

בלילה, לא נתיירא לא מן הגוים ולא מן

הליצנים, ושלא יהיו אויביו ובני דורו

אומרים, אילו ראינוהו לא הנחנוהו למוֹל

ולקיים מצותו של מקום: וימל. לשון

ויפעל:

מפטיר כד ואברהם

בן תשעים ותשע שנה

בהמלוך בשר עולתו:

ואברהם בר תשעין ותשע שנין כד

גזר בשרא דערלתה:

בהמולו. בהפעלו כמו בהבראם:

כה וישמעאל בנו בן שלש

עֲשֵׂרָה שָׁנָה בְּהַמְלֹךְ אֶת בְּשָׂרְךָ

עַרְלָתוֹ:

וְיִשְׁמַעְאֵל בְּרָהּ בֶּרֶת עֲשָׂרֵי שָׁנִין

כִּד גִּזֵּר יְיָ בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ:

בהמולך את בשר ערלתו. באברהם לא

נאמר את, לפי שלא היה חסר אלא חתוך

בשר, שכבר נתמעך על ידי תשמיש, אבל

ישמעאל שהיה ילד, הוזקק לחתוך ערלה

ולפרוע המילה, לכך נאמר בו את.

כו בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמְוָל

אֲבָרְהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ:

בְּכָרָן יוֹמָא הַדִּין (גִּזְר) אֶת־גִּזְר אֲבָרְהָם

וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרָה:

בעצם היום הזה. שמלאו לאברהם צ"ט

שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול

אברהם וישמעאל בנו:

כז וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בְּיָת

וּמִקְנֵת כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן נָכַר

נִמְלֹו אֹתוֹ:

פרשת לך לך – מפטיר – דף תעח

וְכָל אֲנָשִׁי בֵּיתָהּ יִלְיָדִי בֵּיתָא וְזַבְינִי

כַּסְפָּא מִן בַּר עַמְמִין אֶתְגְּזְרוּ (גְּזְרוּ)

עֲמָה: